

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
KINDRALSTAABI WALITSUSE WÄLJAANNE.

Üksiknumber 10 mk.

Ilmub kaks korda
kuus ühes kuu-
lisaga.

№ 7.

Kesknädalal, 12. aprillil 1922.

IV aastakäik.

S I S U: Lisa „Sõjawäe süsteemi küsimus“ juurde. — L: Side. — Kirschbaum: Lühike ülevaade meie suurtükiwäe sõduri väljaõpetamisest. — I. Kiwi: Asi, mis peatset selgitust nõuab. — Sõjalised teated.

Lisa „Sõjawäe süsteemi küsimuse“ juurde.

(Järg).

Pärast seda kutsutakse Norra militsio-
näärid kokku õppuseks 2-sel, 3-al ja 7-al tee-
nistusaastal, iga kord 30 päewaks.

Norra liiniwäed seisawad koos kõikide sõjawäe-
liikide 6 diwiisist ja kindluse suurtükiwäest.

Mobilisatsiooni puhul iga diwiis mobiliseerib:
2—3 jalgwäe polku, 3-bataljonilises koosseisus,
3—4 eskadroni ratsawäge, 1 diwisjoni väljasuur-
tükiwäge 3-st batারেist, 1 diwisjoni rasket suur-
tükiwäge, 1 sapöörroodu, 1 telegrafiroodu, 1 sa-
nitaarroodu ja 1 hobusemeesteroodu.

Iga ringkond wormeerib 1 bataljoni land-
wehri ja selle sõjawägede liigi teised osad teatud
proportsioonis.

Norra sõjawäe arw rahuajal on kindlaksmää-
ratud 118.500 inimese pääle.

Kodanikkude täiendaw arw, kes kuuluvad
sõjawäkke wõtmise alla mobilisatsiooni puhul,
on 282.000 inimest.

Niiwiisi Norra sõjariistus jõud sõjaajal wõi-
wad olla wiidud kuni 400.000 meheni.

K a n a a d a s on miilitsawägi.

Wäe juhtimine on miilitsa ministri ja sõja
nõukogu kätes.

Kanaada sõjariistus jõud jagunewad:

a) tegelikuks miilitsaks ja b) tagawara miilitsaks.

Tegelik miilits seisab koos: 1) alalistest sõja-
wägedest ja 2) wahetawast koosseisust, mis on
jaotatud linna ja küla salkadeks.

Teenistus tegelikus miilitsas on wabatahtlik
ja kestab 3 aastat, kuid tarwiduse korral on wa-
litsusel õigus sunduslikult teenistusse wõtta.

Alalised sõjawäed seisawad koos kõikide
sõjawäeliikide kaadritest nende väljaõpetamiseks,
kindluste garnisonidest, karaulsalkadest ja inten-
dandi meeskondadest.

Tegeliku miilitsa tagawara käib igaaastase
õppuse alla 12—16 päewa jooksul.

Tagawara miilits on mitte-organiseeritud.

Alaliste sõjawägede arw kuni Euroopa sõjani
oli 3.500 meest ja tegeliku miilitsa tagawara —
18.000 meest.

Pääle selle, Kanaadas on iseäralised sõjawäe
koolid, kus õpib suur hulk noorsugu, samutigi
on kütiseltsid, millel palju liikmeid.

Sõja ajal andis Kanaada 628.964 sõdurit,
kellest 465.984 olid wabatahtlikud, teised — sõ-
jawäkke wõetud.

Kanaada sõjawägi seisis koos 4-ast jalgwäe
diwiisist ja 1-st ratsawäe brigaadist, kes wõitlesid
Prantsuse wäljadel.

Pääle nende wäeosade Kanaada saatis oma
sõjawäed ja täiendused Euroopa kontinendile ja
Kanaadale kuuluwatesse maadesse Põhja-Wene-
maale ja Siberisse.

Prægusel ajal on kawatsetud tarwitusel ole-
wat miilitsawäe süsteemi alalhoida samal kujul,
missugusel ta oli kuni sõja ajani, ja hoida alali-
sed sõjawäed 5000 mehest wabatahtlikkudest,
kes teeniwad 3 aastat.

Austraalia. 1911. a. oli Austraalias lord
Kicheneri ettepanekul tarwitusele wõetud uus

Sellest tabelist on näha, et miilitsawägesid võib sõja ajal wiia niisuguste määradeni, mis rahuaja sõjawäest palju kordi üle ulatawad:

Portugalis — 20, Norras 4, Kanaadas 120, Austraalias 1½, Uuel Meremaal 7 ja Schweitsis 2350 korda.

Seejuures nende riikide jõudude pinewus väljendub järgmistes numbrites:

Portugalis 10%, Norras 15%, Kanaadas 9%, Austraalias 8% ja Uuel Meremaal 19% rahvast mõlemast soost teenib sõjawäes sõja ajal.

S i d e.

Side küsimusest on meil senni wähe kirjutatud, kuna aga asi tähtis, siis ei ole ülearune seda küsimust harutusele wõtta.

Kui oletada, et kogu sõjawägi on hästi väljaõpetatud, warustatud tehnika wiimase sõna järele, läbiimbund tugewast rahwustundest, kuid seejuures puudub aga kindel side, siis võib julgesti oletada, et kõik selle sõjawäe ettewõtted sõjawäljal nurja lähewad.

Sideme puududes ei ole lootust wõidu pääle. Ainult kindel ja ajakohane side annab wõimaluse ülematele juhtida wäeosade tegewust üldisele eesmärgile. Nõnda kui ülemal on wõimata ilma sidemeta juhtida wäeosade tegewust, niisamuti on ka wäeosal wõimata käske täita ilma sideta.

Pääsajalikult tuleb eritleda kahesugust sidet: 1) waimlist ja 2) tehnilist.

Waimline side peab siduma kogu rahvast sõjawäega, juhte ja alluwait ja üksikuid wäeliike.

Nii nüüdisaegsed kui tulewased sõjad ei lepi enam kaadersõjawägede tegewusega, waid sunnivad kogu rahvast wõitlusest osa wõtma. Nüüd ei wõitle enam sõjawäed, waid sõjariistus rahwad. Kui Suworow nõudis omal ajal lahingusse astudes „sõjawäe suurendamiseks wahipostide mahawõtmist, kommunikatsioonide wähenemist“, ehk Napoleon ei lubanud „lahingwäljal ühelgi bataljonil ega eskadronil tegewuset olla,“ siis nüüdisaja sõjad ei luba enam ühelgi inimesel kogu rahwas ilma tegewuset olla. Mõlemad tolleaegsed sõjakunsti teadlased ja meistrid kasutasid ära lahingus wõidu saamiseks kõik sõdurid kunni wiimse meheni.

Sõjakunst on täielikult praktilise teostamise kunst, nii ka nimetatud suured wäejuhid mitte ainult teoreetiliselt, waid ka tegelikult näitasid, et parajal ajal ja nõutawal kohal ära kasutatud wäesalk, kuigi ta wäike oleks, võib muuta kogu lahingu arenemise. Neil aegul wõitlesid ainult tegelikud sõjawäed, tihti täitsa eraldetuna omast riigist, ent nüüd sõja lahtipuhkemise puhul muutub kogu rahwas tegelikuks sõjawäeks. Kui tolleaegsed sõjad nõudsid lahingus sõjawäe jõu pin-

gutust kunni wiimse sõdurini, siis praeguse aja sõjad nõuawad jõu pingutust terwelt rahwalt kunni wiimse inimeseni.

Tegelik sõjawägi, mis rahuajal teenistuses seisab, ei ole praegu rohkem midagi, kui nõrk awangard, mis esimesed waenlase hoobid oma pääle wõtab ja sellega wõimaldab riigis pääjõude rahulikult koondada.

Et see awangard edukalt oma kohused suudaks täita, peab teda esmalt rahwaga köitma kindel waimline side. Sõjawäe munder ei tohi kedagi rahvast eraldada, waid ta peab olema lipuks, mille alla kõik raskel ja ähwardawal silmapilgul koguwad. Päälegi, tegelik sõjawägi peab olema ühtlasi ka kooliks, kus rahwas saab omale sõjalise hariduse. Sõja alates on juba hilja õppida. Tegelikult sõjawäest lähkudes, ei wõi keegi rahustada end arwamisega, nagu oleks juba kõik tehtud juhtumiseks, kui waenuwanker weerema saab, waid peab meelespidama, et ühes edasiruttawa eluga ka sõjakunst teeb uusi samme arenemise teel. Mis täna oli ajakohane, on homme juba wananenud. Tegelik sõjawägi peab, iseendestki mõista, nimetatud arenemiskäigu kaasa tegema, ja kui sõjawäe ja rahwa wahel on waimline side, ei jää ka wiimane loomulikult sõjakunstmaha. Meie oleme selles mõttes õnnelikus seisukorras, sest waimline side rahwa ja sõjawäe wahel on olemas. Meie ohwitserid ja sõdurid on kindlasti seotud rahwaga. Nende wahel pole mingisugust lõhet, kõigil on üks eesmärk — rahwa parem tulewik.

Et see ka nii edaspidi oleks, peame seda sidet kaitsma wiimse jõu pingutusega, sest waenlased katsuwad seda sidet häwitada weel rahuajal. Olgugi, et wõtted selle sideme katkestamiseks meile juba tuttawad, olgugi et oleme näinud Wenemaa õudset kogemust, mil sideme katkedes rahwa ja sõjawäe wahel Wenemaa ülepjuteti rahwa wereg ja kodusõjas äralaasteti, kuidas hirmus näjahäda rahwa hukatusse heitis, olgugi et sellest on saadud kainestawat õpetust, peame siiski kaits-

ma ja kindlustama waimlist sidet rahw aja sõjawäe wahel.

Ei wõi ära unustada, et kunni ilmasõjani wõitlesid rahwad ainult sõjawäljal nähtawate sõjariistadega, ilmasõjast saadik wõitlewad nad ka nägemata sõjariistega—propaganda abil. Ilmasõja alguseni oli iga lahingu eesmärgiks (sellega ka kogu sõja) wastase elawa jõu häwitamine, nüüd aga on wastase waimu häwitamise eesmärk esimesel kohal, millega elaw jõud iseenesest laguneb.

Samuti kui lahingus tehnilise side häwitamine kergendab wõitu wastase elawa jõu üle, kergendab waimlise side katkemine rahwa waimu häwitamist.

Kui Wene rahwas oleks olnud seotud waimliselt, siis ei oleks ta wististi nii koledaid wiletusi näinud. Side katkes, häwines rahwusline waim, ja wenelased paluwad näljahädas omi waenlasi endid eksploateerima. Nagu näeme, wõib tegelik sõjawägi awangardina ainult siis wõitlust waenlase wastu alata, kui ta seotud on rahwaga kindla waimlise sidemega.

Eduka wõitluse jätkamiseks on weel wähe, et sõjawägi rahwaga waimliselt on seotud, weel kindlam side peab olema juhtide ja alluwate wahel. Ohwitseride, kui juhtijate, ja sõdurite, kui juhatawate, wahel ei tohi mingisugust lõhet ega arusaamatust olla. Esimesed on rahuajal õpetajad, sõjaajal juhatajad; wiimased on rahuajal õpilased, sõjaajal kaaswõitlejad ohwitseride juhatusel. Ei tohi järgida sõjawäele, kus sõdur, küsimise pääle „kes on sinu waenlane?“— wastas: „ohwitser ja papp“. Niisugune wahekord wõib olla ainult madalasse langend sõjawäes.

Teatud wäeosa wõib lahingus ainult siis edukalt töötada, kui sõduritel on ohwitseride wastu täielik usaldus, kui nad näewad ülemuses osawat juhti, waprast sõjameest ja wanemat sõpra, kes nendega waimliselt seotud. Selleks peab ohwitseride autoriteet kõrgel seisma mitte ainult sõdurite kõrgel, waid kogu rahwa ees. Oma autoriteedi kõrgel hoidmiseks peawad ohwitserid olema kindla rahwuslise waimuga, kõrge üldise ja sõjalise haridusega ja igapidi eeskujuliste elukommetega, eluwiisiga. Kes niisugustele nõuetele ei wasta, ei wõi mitte ohwitseri nime kanda, sest ka üksik isik wõib sajade teiste autoriteeti kõigutada ja sellega nõrgestada waimlist sidet ohwitseride, sõdurite ja rahwa wahel.

Weel wähe sellest, et on olemas kindel waimline side sõjawäe ja rahwa, ülemate ja alamate wahel. Kindla sidemega peawad ka sõjawäe liigid seotud olema.

Eeskujuks olgu ohwitserid. Lubamata on wähemadki tülid wäeliikide wahel, ja need tülid peawad saama olematuks tehtud omas alguses. Keegi ei tohi ära unustada, et wäeteenistusse astudes astub ta kooli, kus igaüks peab ennast ette walmistama kaitsmiseks kallaletungiwa waenlase wastu. Meie peame loobuma waatest, mis oli Wene ajal sõjawäe teenistuse pääle. Nüüd ei ole enam sõjawäe teenistuses wastumeelt raskete kohuste täitmine, waid on õpeaeg ettewalmistuseks wõimaliku sõja wastu. Kui meie soowime iseseiswana rahwana elada, peame ka iga silmapilk walmis olema seda iseseiswust kaitsma. Kaitsma peab igaüks, olgu ta siis missuguses tahes wäeliigis. Jga sõjawäelane on omal erialal laialiselt haritud. Wäeliigid peawad kokku joodetud olema oma wahel. Wõidab ainult sõjawägi, aga mitte üks ehk teine wäeliik. Nii siis, sõjawägi wõib ainult siis tugew ja wõimata olla, kui ta on kindla waimlise sidemega seotud oma wahel ja rahwaga. Nagu eelpool juba tähendasin, meil see side on juba olemas, kuid ta nõrgestamiseks tehakse tööd wäljaspoolt, sellepärast peame teda kaitsma, tema järele walwama ja raskuste pääle waatamata kindlustama nõrgenema hakkawaid kohti, meeles pidades, et sõda ei jäta mitte kõige wähematki rahuaegset patustust karistamata.

Lahingwäljal on wähe waimlisest sidemest, peab olema weel tehniline side, millega ka peawad olema seotud sõjawäe osad oma wahel, juhid alluwaga ja sõjawägi riigiga.

Tehniliseks sidemeks on:

a) telegraaf, b) telefon, c) säde-telegraaf, d) optiline telegraaf j. n. e.

Telegraaf on üks kõige kindlamaist sideabinõudest. Tema abil wõib julgesti olla sõjawägi ühendatud riigiga ja omawahel. Telegraafi abil wõib siduda armee staabid korpustega, korpused diwiisidega ja diwiisid polkudega. Sõjawäes tarwitamiseks telegraaf peab olema lihtne konstruksiooni poolest, kerge wedamiseks, wõimaldama rutulist tegewuse algamist, kindlustama alalist korrasolekut ja wõimaldama rutulist käskude edasiandmist. Nende omaduste saawutamiseks on praegu sõjawägedes tarwitusel õhuliiniga ja maapäälse liiniga telegraafid.

Õhuliini abil, mis ehitetakse bambukist postidele, seotakse armee, korpuse ja diwiisi staabid. Hughes'i aparaadid on siin kõige kohasemad. Selle aparaadi kasulikud omadused on: kindel side, liinil tekkind rikkeid on kerge üles leida ja kerge parandada. Pahad omadused on: raske wedamiseks, liini ülesseadmine wõtab kaua aega (2 — 3 wersta

tunnis), paistab kaugelt silma, liini võib ehitada ainult teede ääres, kui ilma teeta, siis lagedal maastikul. Ilma teeta rabas, soos ehk kaljumägedes üldse ei saa liini ehitada.

Telegraafi maapäälse liiniga (kaabel) võib tarvitada igal pool, isegi lahingväljal. Siin on kohased Morse aparaadid. Tema kasulikud omadused on: liini wedamine läheb ruttu, vähe silmapaistew maastik ei takista liini wedamist.

Selle sideme ainukeseks pahaks omaduseks on see, et liin võib kergesti rikutud saada ja raskem on rikutud kohta üles leida ja parandada.

Telefoni side on üks paremaid. Teda võib tarvitada igal ajal, igal kohal ja ilma suuremate raskusteta, isegi rindel, esijoonel. Telefoni liini awamine wõtub vähe aega ja tööjõudu, sellepärast võib ta ruttu tegewust alata. Suuremaks pahaks omaduseks võib lugeda seda, et juba 500—600 sammuni waenlasest ägeda püssi ja kuulipildujate tule all side enam kindel ei ole, sest kuulid wõiwad liini kergesti katkestada, mille parandamine tule all suurt raskust süünitab.

Paremate side abinõude hulka kuulub kasäde-telegraaf. Tema arenemine ja kasutamine sõjawäes areneb jõudsasti.

Mitte ainult maawägi, waid ka mere- ja lennuwäed wõiwad olla julgesti seotud sädetelegraafi abil. Tema kallal tehakse igas riigis palju katseid, millel edukad tagajärjed, seepärast peame oletama, et tulewastes sõdades temal kui sideabinõul eriti laialine tarwitus on. Seda silmaspidades, tuleks ka meil sel alal midagi teha. Eelpool kirjeldatud abinõude tarwitamine juures peab ettevaatlik olema, et waenlane ennast meie wõrguga ei ühendaks teadete kogumiseks. Ilmasõjas tuli palju juhtumisi ette, kus waenlase agendid oma aparaadid olid ühendanud sõjawäe telegraafi ja telefoni liiniga.

Wäga hääks sideabinõuks võib ka lugeda heliograafi. Ta on tarwitamiseks lihtne, edasikandmiseks kerge ja ühtlasi odaw. Rikked tulewad wäga harwa ette. Töötada võib ka ägeda tule all ja üsna waenlase läheduses. Kahjuks ei saa temaga töötada öösel, uduse ja pilwes ilmaga

ning maastikul, mis kõrge metsaga kaetud. Signaali ulatus kunni 35 werstani. Teadete edasimõeldmine läheb kaunis ruttu, kunni 4 sõna minutis.

Side pidamiseks öösel võib tarwitada Mangeni lampi ja Miklashewski aparaati. Esimene ulatab signaliseerima kunni 18 werstani, wiimane aga kunni 35 werstani. Optiliste sideabinõude hulka võib ka lugeda kõiksugu signalisatsioonid lippude ja teiste wahendite abil päewa ajal, laternate ja rakettidega öösel. Nende signaalide tarwitamine on wäga tähtis, sest neid võib otsekohe lahingus, waatluspunktidel ja luure juures tarwitada.

Nende tarwitamiseks peab olema wäljatõtetud kindel kawa, millal, kus ja kuidas neid tarwitada. Kauge maa pääl on wõimata nende signaalide läbi sidet pidada (kõige kaugemale 3—4 werstani). Arwele wõttes, et lahingus, waatluspunktel ehk luuretoos on wõimata palju aega wiita pikkade kõnede jaoks, tuleb wälja töötada lühendatud ehk nõnda nimetatud sümbolistline signalisatsioon, mis wõimaldaks paari signaaliga teatud lauset edasi anda.

Kõigist neist abinõudest on weel vähe täieliku side pidamiseks. Selleks tuleb weel juurde lisada nõutaw arv jalg- ja ratsa-käskjalgu, mootor- ja jalgrattasõitjaid wastawate sõduristadega.

Nagu eelpool tähendasin, on side wäga tähtis, seepärast tuleb tema teostamise kallal tõsiselt tööd teha, arwesse wõttes ka tulewiku sõja wõimalikke iseäraldusi ning meie sõjawäe suurust. Tuleb weel rahu ajal luua kindel side-organisatsioon ja abinõud sideks sõjaaajaks. Meil, kus paari päewa jooksul kogu rahwas peab wõitluswäljale astuma, pole aega siis enam side abinõusid muretsesema hakata.

Nagu näeme, nõuab sõjawäes kindla side (waim ja tehnika) loomine palju tööd, suurt energiat ja waewa, kuid sellegi pääle waatamata peame seda tegema. Iseenesest ei sünni midagi uut, ja wana kõduneb aja jooksul. Meie peame ise oma eest hoolitsema. Kui meie loodame selle pääle, et meid hädakorral „kõik maailm“ kaitsma ruttab, siis wõime julged olla, et wanad ajad warsti korduma saawad.

L.

Lühike ülewaade meie suurtükiwäe sõduri wäljaõpetamisest.

(Wastuseks Elmar Tambek'i wäidetele, „Sõdur“ № 2 ja 3.)

*)

*) Wäljajäetud katke, mis isiklik, asjasse mitte puutuwing asjata terawusi sisaldaw. Toimetus.

Otse asja juure minnes pean tunnistama, et meie sõduri wäljaõpetamisel kaks suurt takistust ees on: 1) eestikeelsete õpeabinõude puudumine ja 2) majanduslised tööd ja muud

kõrwalised talitused, mis suure osa sõduri kui ka tema õpetaja—ohwitseri—ajast ära raiskab. Need takistused on minu teada aga küll ühised kogu meie sõjawäele, kui suurtükiwäele, nii ka jalgwäele ja teistele wäeliikidele. Igatahes ei leia mina põhjusi, miks suurtükiwäes asi halwem peaks olema. Tean tõendada, et nendes suurtükiwäe osades, mida minul teiste wäeliikidega wõimalus wõrrelda on olnud, ta seda mitte ei ole ja ei tohiks ta ka kusagil seda mitte olla. Ei ole ju ometi see mõõduandwaks põhjuseks, et jalgwäel isegi „Määrused nekruute väljaõpetamiseks“ on. Kui nendel määrustel tõesti nii põhjapanew tähtsus, siis kes keelab neid ka suurtükiwäe väljaõpetamisel tarwitamast. Otse ümber pöördukt — ma tean, et just neid nimetatud „määruseid“ tarwitetakse ka suurtükiwäelaste väljaõpetamisel, sest tõendab E. Tambek isegi, et õppuste süsteem ühine olgu, kus ainult jalgwäe „spetsiaal“ asjad välja jäetakse ja selle asemele suurtükiwäe eriained saawad pandud.

Tõendus, nagu oleks teistes wäeliikides rohkem wanu ohwitseri, kui suurtükiwäes, nõuab igatahes kontroleerimist. Wähemalt selle wäeosa suhtes — 2. suurtükiwäe polk — kus Elmar Tambek teenib ja mille kogemuste ja nähtuste põhjal autor arwatawasti oma artikli on kirjutanud, ei wasta see mitte tõele. Nimelt selles polgus on kõik batarei ülemad, pääle ühe, wabadussõja samade kohtade pääl läbi teinud, ja isegi wabadussõjas pikemat aega edukalt batarei ülematena teeninud ohwitserid teeniwad sääl praegu madalamatel kohtadel. Järelikult tuleb ettetoodud puuduste põhjust mitte wanade ohwitseride puudumises otsida.

Edasi jätkab autor suurtükiwäes teeniwate ohwitseride süüdistamist, tehes kergel käel etteheiteid, ilma nende tõelikust põhjendamata. Autor tahab toonitada, et ühed ohwitserid täita oma kohuseid ja õpetada enam-wähem rahuloldawalt, kuna suurem osa aga koguni lonkawat. Lubatagu küsida, mis jaoks on siis wäeosas ohwitseride kogu, kui tema ei kaswata, ei arenda kohuse tundmist oma liigetes? Mis on tehtud otsekohe asja eest wastutajate poolt ohwitseride jõudude ühtlustamiseks batareide wahel? Kuhu on jäänud noorte wärskendaw, terwendaw mõju? Siin jällegi, kui kirjutus tõsiasjadele rajatud, on kindlasti tegemist kohalikkude oludega, mis kedagi ei õigusta kogu suurtükiwäe süüdistamises. Teine sama walusalt ja sama etteawaatamatalt awalikkuse ette toodud kahtlustus on, nagu ei seisaks suurtükiwäe komplekteerimiseks teistest wäeliikidest ületoodud ohwitserid mitte küllalt nõuete kõrgusel. Kogu oma teenistuse ko-

gemuste põhjal luban omale seda wäidet kõige ebaõnnestanumaks nimetada. Esmalt saawad suurtükiwäkke teistest wäeliikidest ainult kõige paremad ohwitserid ületoodud ja pea alati ainult polguülema walikul ehk vähemalt tema nõusolekul.

Ühelt poolt on need ohwitserid enesetunde pärast teiste suurtükiwäe ohwitseride hulgas harilikult küll wäga püüdnud, teiselt poolt on nendel 1 aasta wältusel suurtükiwäe ohwitseride teadmistes täiendaw katse läbi teha, nii et see osa, mis praktiliselt sõduritele õpetada tuleb, tema poolt küll kõige lühema aja jooksul läbiwõetud saab. Ja miks ei saa õige korralduse juures, kuni nende tarwiliste teadmiste omandamiseni, tähendatud ohwitseride kätte asetud üldõpeained nagu määrustikud, jalgriwi, gümnaastika ratsawäest ületoodutele, weel ratsasõit jne., kus nemad küll päris suurtükiwäe ohwitseridest, nagu nendes ainetes rohkem traineeritud, parema eduga wõiwad töötada. Samuti — miks ei kasuteta nende teadmisi ja energiat (täheandasin juba, et teistest wäeliikidest just kõige paremad üle saawad toodud) korra alal selle korralageduse kõrwaldamiseks, mis E. Tambeki artiklis nii domineeriw. Julgen jällegi tõendada, et need wäited kogu suurtükiwäe kohta kaugeltki mitte põhjendatud pole ja autoril neid kõigele suurtükiwäele kaela määrada mingit moraalselt õigust ei ole.

Ei ole ka õige, nagu ei peaks praegu suurtükiwäe sõdurite väljaõpetamiseks süsteemi olema. Esiteks, pääle tähendatud „Määrustiku“ tarwitusele wõtmist on sõdurite õppuste pidamise ülemjuhtimine, tähendab ka süsteemi kindlaksmääramine, igas polgus polgu ülema otsekohene kohus ja detailides isegi juba batarei ülemate teha, ja kui kusagil seda pole tehtud, siis on tegemist isikuga, aga mitte kogu suurtükiwäega. Teiseks, kui minu meespidamine ei peta, ja ma usun, et ta ei peta, said juba sõja ajal suurtükiwäe walitsuse korraldusel tagawara batarei (pärast diwisjon) õpekomento kaudu wäeosadele nii õpekawad kui ka põhiprintsiibid õpetamiseks antud. Edasi oli 1920. a. suwel ühe polgu ülema ettepanekul suurtükiwäe inspektori juures suurtükiwäe polgu ülemate koosolek, kus jällegi just sõduri õppus läbi sai harutetud ja isegi mõned ligemalt asjasse puutuwad küsimused kuni detailideni välja töötatud. Sama 1920. a. sügisel sai 3. suurtükiwäe polgus välja töötatud ja tarwitusel olew kaunis üksikasjalik õpekawa suurt. inspektorile ette kantud, mis, kuni lõpuliku kawa väljatöötamiseni, suurt. insp. hääkskitmist leidis. Ja lõpuks — 1921. a. sügisel saatis

suurt. inspektor ringkirjaliselt 2-se suurtükiwäe polgu kpt. Leets'i poolt kokku seatud „Batarei väljaõpetamine“ nimelise programmi laiali. Kui mitte muud, siis vähemalt seda wiimast peaks Elmar Tambek, nagu sama polgu ohwitser, teadma.

Ka see nekrutite väljaõpetamise kord, millest noor autor nii kurwa pildi pakub, pole kaugeltki kogu suurtükiwäes nii kohutaw. On tundmine, et autor ainult üht omale kõige ligemat nähes, seda üleüldistanud on. Mitte igas kohas ei anta nekrutid kõige noorema „rohelise“ meelewilla alla, waid neid koondakse polgu kõige paremate ohwitseride hoolde, ja kui õpilased nii ka õpetajad töötawad wilunuma ning asjatundlikuma batarei ülema juhatusel ning järeawalwel. Polgu ülemaale on aga noorte komandos käimine meeldiwamaks kohuseks, sest sääl on loow töö kõige intensiivsem. Wõin sügawa rõõmutundega konstateerida — juulikuu noorte õpetamine oli parem kõigist eelmistest ja praeguste noorte õppuste edu lubab oletada weel paremaid tagajärgi.

Tõenduseks, et kõik, mis siin ettetoonud olen, mitte ainult sõnad pole ja et awalikult suurtükiwäe pääle heidetud warju kindlalt kõrwale heita, loen tarwilikuks awalikult teatada: 1) Praegu on teatud ringi suurtükiwäe ohwitseride poolt suurtükiwäe inspektori hääkskiitel täpikäälne suurtükiwäe sõduri õppuste kawa, mis algaks noore sõduri wäeosasse ilmumise ja lõpeks alamohwitseridega peetawate õppustega, juba wälja töötatud ning saab suurtükiwäe inspektori tagasitulekul, läbiwaadatuna laiema ringi poolt, temale lõpulikult hääkskiitmiseks ja kõrgemale poole kinnitamiseks ettepanemiseks ettekantud.

Tähendatud kawa wastuwõtmise ja kinnita-

misega oleks lõpulikult ka ametlik punktikäälne programm olemas. Artiklis awaldatud soowitus, ülewalt ka nädala tunni plaanid wälja töötada ja wäeosadele kätte anda, tähendab elawa töö asemel shablooni pääle üleminekut, mis iga initsiatiwi lõpulik halwamine oleks ja mida noor autor küll isegi ei soowiks.

2) Minu poolt juba alguses tähendatud suurema puuduse kõrwaldamiseks, n' melt oma Eesti õperaamatute muretsemise otstarbel on samade ohwitseride algatusel, kuid juba laiemate jõudude kaastegewusel praegu „Suurtükiwäe sõduri käsi-raamat“ teoksil, mis tahab saada abinõuks sõdurite õppimisel ja kust õppuste pidaja wõiks leida kõike, mida suurtükiwäe sõdurile õpetada. Elluwimine sünniks jällegi eelnäidatud teel, ja kui iseäralisi takistusi ette ei peaks tulema, siis peaks esimene osa enne laagrisse minekut juba ilmuda wõima.

3) Mis puutub liig suurtesse majandusliste ja muude tööde pääle kuluwatesse sõdurite aja raiskamisse, siis saab seda ära hoida: a) sõdurite koondamise, s. o. ühiste sõjawäe nõuetele wastawate kasarmute ehitamise läbi ja b) suurtükiwäe majanduse (ja ka kogu sõjawäe) hoopis teistsugusele alusele seadmise läbi, aga kuni selle läbiwiimise wõimaluste tekkimiseni äärmise majandusliste sõdurite kokkuhoidmise läbi, kui ei üks ega teine ei olene suurtükiwäe ohwitseridest ning selle wäärnähtuse kõrwaldamine ei seisa nende wõimupiirides.

Igatahes olen arwamisel, et kõik see suur töö, mis meie suurtükiwäe tarwilisele kõrgusele tõstmiseks tehtud ja praegu tehakse, küll teist hindamist wäärt on, kui sarnased mahategemise artiklid. *)

Kirschbaum.

Asi, mis peatset selgitust nõuab.

Wiimase demobilisatsiooni puhul (detsembril 1921 a.) tekkisid wäeosades raskused wabastawate sõdurite warustuse ärawõtmise asjas. Nimelt olid wäeosad kohustatud Sõmini pwk. №. 38, 1920. a. põhjal ärawõtma sõdurilt kõik riigi warustuse. Et aga sõduritel ometi wõimata oli lahkuda wäeosast Aadama ülikonnas, siis jäeti neile wiimaks ometigi seilekohase korralduse pääle tarwiline riigi warustus kätte. Nii siis, mindi mööda Smn. pwk. №. 38, kus öeldud: „sõjawäelased, kes mobiliseeritud pääle 1. detsembril 1919. a., ei saa mingisugust riigi riidet ligi.“ Mööda tuli minna seepärast, et nimetatud

Sõmini päewakäsus ei ole ettenähtud, missugustes riides tulewad need sõjawäelased wabastada.

Sõmini pwk. №. 990, 1920. a., mille maksuus 1. okt. 1920. a., käseb teenistusse astunud sõdurilt riigi warustuse wäljaandmisel nende omad

*) Ruumi andes h-ra Kirschbaumi faktilistele seletustele, peab siiski tähendama, et E. Tambeki kirjutus „Sõdurite õpetamine kahurwäes“ („Sõdur“ № 2, 3), mille wastu waidleb K., tundub olewat kantud mõttest, et ealgi ei olda üleliiga palju ettewalmistatud, et ealgi ei wõi öelda, nagu oleksime sõjawäe õpetamises kõik teinud ning jõudnud piirini, millelt edasimminna enam waja ei ole.

Toimetus.

erariided ärawõtta ja wäeosa waraaidas alal hoida. Sõduri wabastamisel tuleb riigi warustus ärawõtta ja tema erariided tagasi anda. Nii siis tuleks järgnema demobilisatsiooni puhul riigi warustuse ärawõtmise juures sõduril käia tulewalnimetatud kahe Sõmini pwk. järele. Smn. pwk. №. 38 puudulikkuse tõttu tuleb aga ka edaspidi (nagu dets. kuu wabastamisel) sõduritele, kes teenistusse astunud kuni 1. oktoobrini 1920 a. riigi warustus kaasa anda (kusagilt mujalt seda ju wõtta ei ole). Mis puutub aga sõduritesse, kes teenistusse astunud päale Sõmin. pwk. nr. 990 ilmumist, siis paistab, nimetud päewakäsku jälgides, nende warustuse küsimus kaunis lihtne olewat: kutsuda sõdurid waraaita ja jagada neile nende erariided wälja. Kuid see asi on tõepoolest palju keerulisem. Lugu seisab selles, et nähtawasti on esialgu nimetud Sõmini päewakäskud paljudes wäeosades liig wähe tähelepanemist ja täitmist leidnud. On patustud nimelt selle päewakäsu osa wastu: „nende omad riided ära wõtta ja wäeosades alal hoida.“ Seda ei ole kaugeltki igalpool tehtud. Sellewastu lasti aga küll mitmes wäeosas, näituseks, sõduri oma jalanõud (samuti ka püksid) kõlbmatuseni ära kanda ja alles siis anti temale riigi warustus wälja.

Kellelt saab aga nüüd sõdur, kelle isiklik warustus sel ehk teisel põhjusel wäeosa waraaidas puudub, wabastamise puhul riided?

Ütleme, et Sõmini pwk. nr. 990 wäeosa päewakäsu õigel ajal awaldud sai, siis on loomulikult tema täitmise eest wastutaw roodu ülem. Ent kuidas olla siis, kui asi puutub sõdureisse kes mobiliseeritud; enne 1. okt. 1920? Kas tuleb siis wäeosa ülemal isiklikult wabastata wale warustus muretseda? On aga sõdur ühest wäeosast teise ülewõidud, siis tuleks juurdlema hakata, kelle süü läbi on sõduri isiklik warustus kaduma läinud, ühe sõnaga, asi muutuks weel keerulisemaks. Igatahes ei saa aga sõdurilt niisugusel juhtumisel tema isikliku warustuse allesolemist nõuda. Olid temal ju teenistusse astumisel sõjaministri päewakäskud täiesti teadmata, loomulikult ei wõinud ka tema siis roodu ülema juure nõudma minna, et wiimane temalt warustuse ärawõtaks, kokkukõidaks, kinnipitseeeriks ja ladusse hoiule annaks. 2 aasta jooksul on aga sõdur oma isikliku warustuse ära kannud täienduseks riigi warustusele, mille kandwus kaugeltki oma tähtjani ei küüni.

Üiewel toodud kirjeldusest paistab selgesti, kui palju pääwalu see küsimus wäeosades sünnitab. — Hädapärast tarwilik oleks selles asjas üleüldine uus korraldus.

J. Kiwi.

Sõjalised teated.

Jaapani lennuvägi.

P.-A. Ühisriikide ajakirjanduse teatel on Jaapani lennuwäe soetamise kawa Jaapani lennuwäe direktori kaptan Kikotaro Takahashi sõnade järele järgmine: Jaapan tahab saawutada omale sama tugewa lennuwäe, nagu omawad Suur-Britannia ja Ühisriigid. Lähemas programmis on ettenähtud 156 lendmasina, 6 waatusballooni ja 4 õhulaewa ehitamine.

Seni oli Jaapanil ainult üks lendmasinate laew (wastawa ehitusega sõjalaew) 5875 tonni, kuid 13. nowembril läinud aastal oli Jaapanil walmis teine lendmasinate laew „Ho-sho“ tüübiline 7454 tonni. Washingtoni kokkuleppe järele wõib Jaapanil selle tüübiliste laewade kogumaash olla 81000 tonni.

Üleskutse.

Wiimasel ajal on jällegi palju põhjendatud nurinat kuuldawale tulnud, et mõned riigi- kui ka omawalitsuse asutused küllalt häätahtlikult ei täida Wabariigi Walitsuse otsust 23. nowembrist 1921. a. wabadussõjast osawõtnutele kohtade andmises ja püüawad sellest meelega mööda hiilida, wõttes teenistusse mitte-sõjawäelasi ja kõrwale jättes wiimaseid, sellega ignoreerides Wabariigi Walitsuse määrusi, awaldetud „Riigi Teatajas“ № 7, 42 ja 110/111 — 1919. a. ja Wabariigi Walitsuse otsust 27. weebr. 1920. a. ja 23. now. 1921. a.

Et neid wäärnähtusi kõrwaldada, palume tungiwalt kõigist niisugustest juhtumistest otseteed teatada Eesti Demobiliseeritud Sõjawäelaste Liidu Keskjuhatusle — Tartu.

Keskjuhatuses esimees: H. Laretei.

Sekretäär: K. Pahl.

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi polkownik N. Reek.

Wäljaandja: Kindralstaabi Walitsus.